

İNGİLİZ İDARESİ'NDE KIBRIS'TA DİN GÖREVLİSİ YETİŞTİREN BİR KURUM: İSLAM İLAHİYAT OKULU

Araştırma Makalesi

Volkan Nurçin*

Makale Geliş: 22.10.2019

Makale Kabul: 05.12.2019

Öz

Bu çalışma, Kıbrıslı Müslümanların din görevlisi ihtiyacını karşılamak üzere 1932 yılında Lefkoşa'da açılan İslam İlahiyat Okulunu incelemeyi amaçlamaktadır. Lefkoşa'da bulunan Selimiye (Ayasofya) Camii'nin kuzeydoğusunda bulunan Büyük Medrese binasının yıkılarak yerine yapılan İslam İlahiyat Okulu, Evkafçılar ve Halkçılar arasında tartışma konusu olmuştur. Okulun meşruiyeti üzerine yapılan tartışmaların gölgesinde eğitime başlayan İslam İlahiyat Okulunda hizmet verdiği 18 yılda, ulaşılabilen belgelere göre 11 kişi eğitim görmüştür. 3 yıllık bir eğitim veren İslam İlahiyat Okulunun iyi organize edilemediği ve mezunlarına yeterli ekonomik destek sağlanamadığı için fazla rağbet görmeyerek 1950 yılında kapandığı anlaşılmaktadır.

Şimdiye kadar müstakil bir çalışmaya konu olmayan İslam İlahiyat Okulu hakkındaki bilgilerin büyük bir bölümüne, KKTC'de bulunan Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi ile Kıbrıs Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğü arşivlerinde yaptığımız araştırmalar neticesinde ulaşılmıştır. Bu çalışmada da araştırmaya açık olan ve ulaşabildiğimiz belgeler çerçevesinde söz konusu okulun; dönemin gruplaşmaları arasında nasıl karşılandığı, okulun fiziki yapısı, öğretim kadrosu, öğrencileri, uyguladığı eğitim programı ve kapatılma süreci ele alınmıştır.

* Yrd. Doç. Dr., Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi Dini İlimler Fakültesi, Din Eğitimi Bilim Dalı, volkan.nurcin@kisbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5343-801X

Atıf için; Volkan Nurçin, "İngiliz İdaresi'nde Kıbrıs'ta Din Görevlisi Yetiştiren Bir Kurum: İslam İlahiyat Okulu", *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5, sy. 2 (2019): 203-238, DOI: <https://doi.org/10.32955/neu.ilaf.2019.5.2.02>

Anahtar Kelimeler: Din Görevlisi, Dinî Eğitim, İslam İlahiyat Okulu, Kıbrıslı Türkler, Medrese.

An Institution at British Administration in Cyprus that Raise Religious Official: Islamic Theological School

Abstract

This study aims to examine the Islamic Theological School opened in Nicosia in 1932 to meet the religious official of Cypriot Muslims. The Islamic Theological School, which replaced the Great Madrasah building next to the Selimiye (Hagia Sophia) Mosque in Nicosia, has been the subject of discussion between the two groups known as Evkaçılar and Halkçılar. In the school opened on the discussions on the legitimacy of the school, 11 people were educated according to the documents could accessed in the 18 years it served. The Islamic Theological School, which provided education for 3 years, was closed in 1950 because adequate economical support could not provide for its graduates and was not organized as well.

Most of the information about the Islamic Theological School which has not been subject to a separate study until now, has been reached as a result of our researches in TRNC archives. In this study, within the framework of the documents which are open to the research and which we could reach, it was addressed that how school was perceived between the groupings of the period and physical structure, staff, students, curriculum and closure of the school.

Keywords: Religious Official, Religious Education, Islamic Theological School, Turkish Cypriots, Madrasah.

GİRİŞ

Kıbrıs'ta din hizmetlerinin yerine getirilmesinde önemli roller üstlenen din görevlileri gerek Osmanlı gerekse İngiliz idaresinin ilk dönemlerinde medreselerden yetişmiş; ayrıca birçok rüşdiye ve idadi mezunu da öğretmenlik vazifesiyle birlikte din görevlisi olarak hizmet

vermiştir. Modern eğitim kurumlarının yaygınlaşması, medreselerde verilen eğitimlerin yetersiz kalması ve din hizmetlerinde vazife alanların maaşlarının çok düşük olması, ilmiye sınıfının da yetiştirildiği medreselere olan rağbeti zamanla azaltarak kapanmalarına neden olurken; bu durum, cami hizmetlerini yürütecek ilmiye sınıfının da azalması anlamına gelmekteydi. Nitekim döneminin önemli şahsiyetlerinden Fadıl Niyazi (Korkut), 1925 yılında yazdığı makalelerinde, Kıbrıs'ta ilmiye sınıfını yetiştirecek medreselerin “öğrenci yurdu, fakirhane ve misafirhane” olarak kullanıldığını dile getirmiştir. Dinî ve şer'î vazifeleri îfa edecek kimselerin yavaş yavaş ortadan kalktığını ifade eden Fadıl Niyazi, Türkiye'de olduğu gibi Kıbrıs'ta da imam-hatip okulu açılması gerektiğini belirtmiştir.¹ Bilindiği gibi Türkiye'de Cumhuriyet'in kurulmasından sonra 3 Mart 1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile imamet ve hitabet gibi dini vazifeleri yerine getirecek memurların yetiştirilmesi için 29 yerde imam-hatip mektepleri açılmıştır.²

1930'lu yıllarda 200'ün üzerinde cami³ ve 60 bin civarında Müslüman Türk nüfusun bulunduğu Kıbrıs'ta⁴ cami hizmetleri başta

¹ Fadıl Niyazi, “Şeriat Meselesi”, *Birlik*, 20 Şubat 1925, s. 1; Fadıl Niyazi, “Yanlış Anlayış Kaçamak Yolu”, *Birlik*, 6 Mart 1925, s. 1. Bu dönemde Lefkoşa'da sadece Müftü Ziyai Efendi'nin müderrisi olduğu Hamidiye Medresesi'nde eğitim verilmekteydi. Bkz. Kıbrıs Vakıflar İdaresi, *İngiliz Sömürge Dönemi Belgeleri*, 162/3750(5), 9 Haziran 1925.

² Mustafa Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*, 2. Baskı (İstanbul: Dergah Yayınları, 2017), s. 127.

³ İngiliz idaresi tarafından hazırlanan yıllıklara göre, 1920 yılından 1931 yılına kadar Kıbrıs'taki cami sayısı, 202'dir. 1932 yılında 222 olan cami sayısı, 1946 yılında 242'ye yükselmiştir. Bkz. *Cyprus Blue Book 1920*, Nicosia: Government Printing Office, 1921, s. 150; *The Cyprus Blue Book 1931*, Nicosia: Government Printing Office, 1932, s. 186; *The Cyprus Blue Book 1932*, Nicosia: Government Printing

olmak üzere dinî eğitim faaliyetlerinin yerine getirilmesi için hiç kuşkusuz bir eğitim kurumuna ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu ihtiyaç çok fazla geciktirilmeden Kıbrıs'taki camilerin hizmet kadrolarına din görevlisi yetiştirmek üzere Lefkoşa'da bir İslam İlahiyat Okulunun⁵ açılmasıyla sonuçlanmıştır. Ancak önemli bir ihtiyaç olan İslam İlahiyat Okulu, dönemin gruplaşmaları nedeniyle ideolojik tartışmaların odağı haline gelmiş ve gerekliliği uzun yıllar tartışma konusu olmuştur. Öyle ki okulun açılmasını eleştiren ve Türkiye'deki reform ve inkılapların Kıbrıs'ta uygulanmasını talep ettikleri için Halkçılar/Kemalistler olarak isimlendirilen grup, ileriki yıllarda iyi bir eğitim verilmediği ve mezunlarına görev sonrası zamanın şartlarına göre maaş ödemediği gerekçesiyle Evkafı eleştirmiştir.

İslam İlahiyat Okulunun daha önce müstakil olarak herhangi bir çalışmaya konu olmaması, bu çalışmayı yapmadaki temel çıkış noktamız olmuştur. Ayrıca söz konusu okulun pek fazla bilinmemesi, dinî müfredata sahip bir okulun Kıbrıslı Türklerin yakın tarihinde bulunmadığı gibi hatalı değerlendirmelere neden olabilmektedir. Örnek vermek gerekirse, 2011 yılında eğitim vermeye başlayan Hala Sultan İlahiyat Koleji için “193 yıl sonra adada Türkler tarafından

Office, 1933, s. 194; *The Cyprus Blue Book 1946*, Nicosia: Government Printing Office, 1948, s. 224.

⁴ İsmet Konur, *Kıbrıs Türkleri* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1938), s. 25.

⁵ Okulun ismi birçok belge ve kaynaktan farklı şekillerde verilmektedir. Evkafın her yıl yayımladığı raporların İngilizce versiyonunda “Moslem Theological School”, Türkçe versiyonunda ise “İslam İlahiyat Okulu” ifadesi kullanılmaktadır. Fetva Emîni Hürremzâde Hakkı Efendi de mezun olan öğrencileri evkafa bildirirken okulun ismini “İmam-Hatip Medresesi” olarak kullanmış, okulun öğrencileri ise evkafa iş başvurusunda bulunurken “İmam-Hatip Mektebi” öğrencisi olduklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmada ise evkafın yıllık raporlarındaki “İslam İlahiyat Okulu” ifadesi esas alınmıştır.

ilahiyat alanında kurulan ilk eğitim yuvası”⁶ ifadesi kullanılmaktadır. Hâlbuki yakın tarihimizde dinî müfredata sahip ilahiyat alanında bir okulun Kıbrıs'ta hizmet verdiği görülmektedir.⁷ Her ne kadar ciddi bir varlık gösterip halkın teveccühünü kazanamasa da, din görevlisi yetiştirmeye yönelik oluşan ihtiyacın karşılanması amacıyla açıldığından yok sayılmaması gerektiği kanaatindeyiz. Bununla beraber İslam İlahiyat Okulu sistemli ve düzenli bir okul olarak değerlendirilmese dahi 163 yıl önce 1850 yılında kurulan Baf Medresesi⁸ gerçeği yukarıdaki iddiayı çürütmektedir.

Bu çalışma ile birlikte Evkaf bünyesinde, 1932-1950 yılları arasında hizmet veren İslam İlahiyat Okulunun; kuruluşu, fiziki yapısı, eğitim programı, hoca ve öğrencileri hakkında bilgi verilecek, ayrıca

⁶ Ata Atun, “Hala Sultan İlahiyat Koleji”, *Milli Gazete*, 26 Ekim 2013, <https://www.milligazete.com.tr/makale/860074/prof-dr-ata-atun/hala-sultan-ilahiyat-koleji> (Erişim: 21 Kasım 2017). Hala Sultan İlahiyat Koleji, 2011 yılında Haspolat Meslek Lisesi bünyesinde İlahiyat Bölümü olarak açılmış ve daha sonraki yıl Hala Sultan İlahiyat Koleji olarak faaliyetlerine devam etmiştir.

⁷ Kıbrıs'ta İslam İlahiyat Okulu dışında, çeşitli dönemlerde din görevlisi yetiştirmek için kurslar açılmış ve aynı zamanda imam-hatip lisesi açma girişimleri olmuştur. Bunlardan ilki, 1950'li yılların sonlarında Türkiye hükümeti tarafından açılarak finanse edilen ve 2 yıl hizmet veren İmam-Hatip kursudur. Söz konusu kurs için İmam-Hatip Okulu tabiri kullanılsa da (*Bozkurt*, “Müftü Dana Efendinin Dünkü Basın Toplantısı”, 24 Şubat 1961, s. 1.) Atatürk Enstitüsü bünyesinde imam yetiştiren bir kurs olarak açıldığı anlaşılmaktadır. (KKTC Milli Arşiv, *Kıbrıs Maarif Yıllığı*, 1959, Türkçe Kitap Koleksiyonu, Referans No:1932, s. 69.). Bunun dışında, 1963 ve 1973-1976 yılları arasında düzenlenen kısa süreli imamet kursları ile 1979-1980 öğretim yılında eğitime başlayan ve üç yıl süreli, hizmet öncesi eğitim veren Müftülük Eğitim Merkezi, din görevlisi ihtiyacını karşılamak üzere başlatılan faaliyetlerdendir. (KKTC Milli Arşiv, *Türk Cemaat Meclisi Eğitim Dosyaları*, Yönetim Sırası: 6, Yıl.1963, Gömlek No: 49, s. 1; *Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi Zabıtları*, Dönem.2, Yıl.4, Birleşim.29, 28 Haziran 1974, s. 9; *KKTC Din İşleri Dairesi Arşivi*, “Müftülük Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Evkaf İdare Meclisi Başkanlığına Yazdıkları Dilekçe”, 14 Haziran 1974; Talip Atalay, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs: İdari Yapılanma ve Din Eğitimi* (Konya: Mehir Vakfı Yayınları, 2003), s. 172-173.) 1982 yılında ise İmam-Hatip Lisesi müfredatına sahip bir Din Meslek Lisesi açılması için çalışmalar yapılarak yönetmeliği hazırlanmış, (*KKTC Din İşleri Dairesi Arşivi*, “Din Meslek Lisesi Öğretim Yönetmeliği”, 19 Ocak 1982) ancak okulun açılışı gerçekleştirilememiştir.

⁸ Hasan Behçet, *Kıbrıs Türk Maarif Tarihi (1571-1968)* (Lefkoşa: y.y. 1969), s. 35.

söz konusu okul ekseninde yapılan tartışmalara değinilerek okulun Kıbrıs'ta nasıl karşılandığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden dokümantasyon metodu kullanılmıştır. Bu kapsamda çalışma konusu ile alakalı yapılan araştırmalarda ulaşılabilen dokümanlar, çalışmanın amaçları doğrultusunda incelenerek betimlenmiştir.

İslam İlahiyat Okulu hakkında daha önce müstakil hiçbir araştırma yapılmamış olması nedeniyle büyük ölçüde KKTC'de bulunan Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi ile Kıbrıs Vakıflar İdaresi arşivlerinden istifade edilmiştir. Ancak söz konusu arşivlerde halen tasnif çalışmalarının devam ediyor olması nedeniyle tasnifi tamamlanmış ve araştırmaya açık olan belgeler üzerinde araştırma yapılabilmıştır. Bununla beraber arşivlerde yapılan araştırmalarda okulun ismini taşıyan sadece bir belgenin olması nedeniyle büyük zorluklar yaşanmıştır. İslam İlahiyat Okulu ismini taşıyan herhangi bir belgenin olmaması nedeniyle okulun açık bulunduğu 1932-1950 yıllarına ait arşiv belgelerinin ve gazetelerinin incelenmesi yoluna gidilmiştir. Bu kapsamda yapılan araştırmalarda farklı konuları ihtiva eden belgelerin içerisinde okulun fiziki durumu, öğrencileri, müderrisleri, takip edilen programlar ve yaşanan tartışmalara yönelik önemli verilere ulaşılarak çalışmanın amaçları doğrultusunda kullanılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

1. Okulun Açılışı ve İlgili Tartışmalar

İslam İlahiyat Okulu hakkındaki tartışmaların hangi boyutlarda olduğunu görebileceğimiz en önemli mecra kuşkusuz Kıbrıs Türk basınıdır. Basın yoluyla çıkan yazıların dışında döneme ait arşivlerde sadece bir kayda rastlandığından,⁹ gazetelerde yayımlanan yazılar büyük önem kazanmaktadır. Bu dönemde tespit edilen yazıların bulunduğu Söz ve Masum Millet gazetesi sahipleri, Cumhuriyet Dönemi ile birlikte Türkiye'de gerçekleştirilen reformların Kıbrıs'ta da uygulanmasını savunan Halkçı gurubu temsil etmekteydi. Bu nedenle dinî içerikli bir okulun açılmasını, irtica gibi kötü sonuçlar doğuracak bir girişim olarak değerlendirerek karşı çıkarken, gelenek yanlılarını temsil eden ve evkafa yakınlığı ile bilinen Hakikat gazetesi ise, bu süreçte din görevlisi yetiştirmenin ihtiyaç olduğunu belirterek İlahiyat Okulunun açılmasına destek vermiştir. Hiç kuşkusuz Halkçıların İslam İlahiyat Okulunun açılmasına karşı çıkmasının arkasında Evkaf yönetimi ile olan güç mücadelelerinin önemli bir yeri vardır. Bu nedenle Evkafın her icraatını eleştirmekte ve arkasında bir takım sebepler aramaktaydılar. Bunun yanında Türkiye'de 1925 yılında vuku bulan Şeyh Said İsyanı ve 1930 yılında gerçekleşen Menemen Olayı, Halkçıların korkularını besleyen önemli etkenler olarak zikredilebilir.

Fiziki olarak çok yıpranmış olan Büyük Medresenin ıslahat amacıyla yıkılacak olması, beraberinde bazı tartışmaları da getirmiştir. Nitekim Söz ve Masum Millet gazetelerinde çıkan yazılarda, Büyük

⁹ İslam İlahiyat Okulu hakkında süreli yayınlarda tespit edebildiğimiz tek kayıt Türk İşleri Komisyonu'nun Ara Raporu'dur.

Medrese binasının yerine İmam-Hatip Mektebi yapılacağı öne sürülerek karşı çıkmıştır. Buna karşın Hakikat gazetesi, medrese binasının ıslahat amacıyla tamir edileceği bilgisinin öteden beri konuşulduğunu aktarmıştır. Söz konusu gazeteye göre yapılacak olan ıslahat, lise binasının Ayasofya Meydanı'ndan görülebilmesi için medrese odalarının meydanın sol tarafına inşa edilmesinden ibarettir. Ayrıca İmam-Hatip Mektebi gibi bir mektebin yapılmayacağını belirten Hakikat gazetesi, mezkûr gazetelerin yanlış bilgiler paylaştığını iddia ederek medresenin sadece tamir edileceğini bildirmiştir. Fakat böyle bir mektep inşa edilecek olursa, Kıbrıslı Müslümanların buna ciddi anlamda ihtiyacı olduğu da ayrıca dile getirilmiştir.¹⁰

Karşılıklı olarak devam eden tartışmalardan yaklaşık 1,5 ay sonra Söz ve Masum Millet gazetelerinin iddialarının gerçek olduğu, Hakikat gazetesinde yayımlanan bir makale ile doğrulanmıştır. Gazetede yazıya göre, İlimiye Mektebi şeklinde tesis edilecek okulun, Kıbrıs'taki imam, hatib, müderris, vaiz ve diğer ilmi ve dinî vazifelere eleman yetiştireceği bildirilmekteydi. Bu nedenle, mezkûr vazifeleri yerine getirecek kişilerin yetiştirilmesi için bir okulun açılması çok acil bir ihtiyaç olarak değerlendirilmiştir.¹¹

Okulun açılışı öncesinde yapılan tartışmalardan sonra İslam İlahiyat Okulu, 26 Teşrin-i Sâni (Kasım) 1932 tarihinde açılmıştır.¹² Evkaf raporunda, okulun açılış amacı; imam, hatip ve gelecekte

¹⁰ K, "Medreselerin Islahı", *Hakikat*, 15 Ağustos 1931, s. 1. (Makalede yazar ismi olarak ك (kef) harfi kullanılmaktadır.)

¹¹ K, "Medreselerin Islahı Büyük Bir İhtiyaç", *Hakikat*, 26 Eylül 1931, s. 1.

¹² Mehmet Remzi, "Geriye Doğru Bir Adım Daha", *Söz*, 1 Kanun-i Evvel 1932, s. 1.

oluşacak diğer dinî vazifeleri yapacak kişilerin yetişeceği “İslam İlahiyat Okulu” olarak açıklanmıştır.¹³

Okulun açılmasını müteakip Söz gazetesinde çıkan bir yazıda, okulun açılması çeşitli yönleriyle eleştirilmiştir. Söz konusu eleştirilerin gerekçelerine bakıldığında şu noktalar üzerinde durulduğu görülmektedir: Öncelikle okulun 3 müderris, 1 muallim ve 2 öğrenciyle eğitime başlaması örneğine rastlanılmayan bir durumdu. Okulun açılışından sonra sadece 2 öğrencinin kayıt yaptırması, halkın İlahiyat Okuluna karşı ne kadar alakasız olduğunu göstermekteydi. Buna ilave olarak İlahiyat Okulunun yapımı, evkafın ekonomik kaynaklarının lüzumsuz yere harcanması olarak değerlendirilerek mezkûr okula gelenlerin, irticaya sevk edileceği ve dimağlarının taassup ve mürteci fikirlerle besleneceği iddia edilmekteydi.¹⁴ Bu nedenle evkafın kaynaklarını lüzumsuz yere harcamak yerine, imamet ve vaizlik eğitimi almak isteyenlere lisede özel kurslar düzenlenmeliydi.¹⁵

Yukarıdaki fikirlerin aksine, laik bir sistem olarak değerlendirilen Türkiye Cumhuriyeti'nde dahi imam-hatip okulları tesis edilmişken ve Rumların da papaz okulları mevcutken, din görevlisi yetiştirecek bir okulun açılarak münevver, muktedir, asri ve vazifelerinin ehli din adamlarının yetiştirilmesi, haklı bir talep olarak

¹³ KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Vakıf Dosyaları (MAA.VD), 132/1936-3, Belge No:1, 4 Mart 1933.

¹⁴ Mehmet Remzi, “Geriye Doğru Bir Adım Daha”, *Söz*, 1 Kanun-i Evvel 1932, s. 1. Söz gazetesinde, okula başlayan öğrenci sayısı 2 olarak gösterilmektedir. Ancak çalışmanın ilerleyen kısımlarında da görüleceği üzere okulun ilk yılında eğitime başlayan öğrenci sayısı 3'tür.

¹⁵ Iliia Xypolia, “Cypriot Muslims Among Ottomans, Turks and Two World Wars”, *Boğaziçi Journal*, c. XXV, sy. II, (2011), s. 115, <http://www.bujournal.boun.edu.tr/docs/13330942935.pdf> (Erişim: 5 Haziran 2018).

değerlendirilmekte ve İlahiyat Okulunun açılmasını destekleyenler tarafından savunulmaktaydı.¹⁶ Söz gazetesi sahibi ve yazarı Remzi Okan ise, din görevlisi yetiştirmek için açılan okula kandırılarak sokulacak öğrencilere, ulum-u Arabiye dersleri okutularak mevcut diğer okullardan mezun olan yeni nesil arasında bir uçurumun oluşacağını ve birbirlerini anlayamayacaklarını ifade ederek hangi isim altında olursa olsun böyle bir okulun Türk cemaatine zarar vereceğini belirtmekteydi.¹⁷ Yapılan bu eleştiriye karşı çok gecikmeden cevap verilmiştir. İlahiyat Okulunun açılmasını destekleyenler, burada eğitim göreceğ öğrencilerin, diğer okullardan mezun olacak öğrencilerle arasında düşünce ve dünya görüşü anlamında bir fark olmayacağını savunmaktaydı. Zira söz konusu okulda ders verecek müderrisler, münevver ve hür fikirli olduklarından, böyle olumsuz bir tablo düşünülemezdi.¹⁸

Masum Millet gazetesi yazarı Con Rıfat ise, Evkaf Müdürü Münir Efendi'nin Fetva Emini¹⁹ Hürremzâde Hakkı Efendi ile yakın akraba olmasından hareketle okulun açılmasını, evkafın maddi kaynaklarının Hürremzâde Hakkı Efendi'ye iş bulma gayesiyle boş yere harcanması olarak yorumlamıştır. Türkiye'de imam ve hatipler için hazırlanan kitapların ve lisede öğretilen akaid derslerinin, dinî ihtiyaçların giderilmesi için fazlasıyla yeterli olduğunu düşünen Con Rıfat'a göre:

¹⁶ *Hakikat*, "İmam ve Hatib Mektebi", 7 Kanun-i Evvel 1932, s. 1.

¹⁷ Mehmet Remzi, "Geriye Doğru Bir Adım Daha", *Söz*, 1 Kanun-i Evvel 1932, s. 1.

¹⁸ *Hakikat*, "İmam ve Hatib Mektebi", 7 Kanun-i Evvel 1932, s. 1.

¹⁹ Fetva Eminliği; İngilizlerin, Kıbrıs Müftülüğünü 1928 yılı sonunda ilga ederek 1929 yılından itibaren Kıbrıs Müftülüğü yerine oluşturdukları makamın adıdır. İngiliz idaresi tarafından atama yoluyla göreve gelen Fetva Emini, evkafa bağlı bir memuriyet konumundaydı.

“medreseleri canlandırmak toplumu öldürmekle eş anlamlıdır. ...Çünkü bizleri yalancı yapan, fikirlerimizi izlâl eyleyen, ruhlarımızı tasmîn eden, gözlerimizi açık iken uyutan, maneviyatımızı körelten, inkişaf ve ilerlememize mani olan, hayatın zevklerinden mahrum edip benliğimizi kaybettiren, kuvvete kulluğu talim eden hep medreselerdir. ...Bu muhtaç günlerimizde din bezirgânlarını yeniden silahlandırmak, bindiğimiz dalı kesmek anlamına gelir.”²⁰

İslam İlahiyat Okulunun eleştirildiği bir diğer nokta ise, hoca ve program yetersizliği ile öğrencilerine istikbal vaat etmemesidir. 1930'lu yıllarda az da olsa öğrencisi bulunan okulun bir müddet sonra öğrencisiz kalması, bu duruma örnek gösterilmektedir. İyi bir program uygulanmadığı, eğitimcilerinin de donanım açısından yetersiz olması ve istikbal vaat etmemesi gibi nedenlerle sönüp gittiği ifade edilen İslam İlahiyat Okulu, varlığını ve faaliyetlerini gösterecek herhangi bir eser ortaya koyamamakla eleştirilmiştir.²¹

İslam İlahiyat Okulunun açılışından önce ve sonrasında yukarıda da temas edildiği gibi okulun açılmasına Halkçı grubun şiddetli bir karşı çıkışı söz konusudur. Fakat ileriki yıllarda bu durumda bir yumuşamanın olduğu, hatta kötü idare edildiği için eleştirildiği görülmektedir. Din görevlilerinin zamanla azalması, camilerde görev yapan kişilerin içinde buldukları zor koşullar ve dinî hayatta yaşanan sıkıntıların günden güne gözle görülür biçimde gündeme gelmesi üzerine İlahiyat Okulunun önemi hissedilmiş ve *“cemaatimizin başta gelen ihtiyaçlarından olan bu biricik din mektebimizi bugünkü şartlara göre ıslah ve tensik (düzenlemek) ile*

²⁰ Hüseyin Mehmet Ateşin, *Kıbrıs'ta İslami Kimlik Davası* (İstanbul: Marifet Yayınları, 1996), s. 198-199.

²¹ Öğretmen, “Tenkit Ederken İnkâr Etmemelidir”, *Halkın Sesi*, 21 Ocak 1946, s. 1.

verimli yapmak hem Evkafın hem de cemaatin ihmal ve tehir kaldırmaz vazifeleridir” denilerek okulun ıslah edilip teşkilatlandırılması önemle vurgulanmıştır.²²

2. Fiziki Yapısı

İslam İlahiyat Okulunun yapımına dair ilk bilgiler, dönemin basını üzerinden verilen ihale ilanlarına dayanmaktadır. “*Ayasofya Camii Şerifi civarında kâin Büyük Medreseye yapılacak inşaat ve ıslahat evkaf dairesince münakasaya (ihaleye) vaz’ olunacağından...*” diye başlayan ilanlarda, teklif vermek isteyenlerin 15 Ağustos 1931 tarihine kadar Evkaf Dairesine müracaat etmeleri istenmiştir.²³

Ulaşılabilen belgelere göre, okulun yapımı için başlatılan ihale başvurusuna Modern Constructions Ltd. isimli şirket tarafından teklif sunulduğu anlaşılmaktadır. İhale teklif başvurusunda, okul olarak kullanılacak binanın; 5 oda, 1 veranda, 2 tuvalet, mutfak ve banyodan oluşacağı ifade edilmektedir. Okulun yapımı için 858 £ tutarında bir fiyat teklif edilmiştir. 5 oda için yaklaşık 120 m², okul binasından ayrı olarak yapılacak 2 tuvalet, mutfak ve banyo için ise yaklaşık 17 m²’lik bir alan düşünülmüştür.²⁴ Söz konusu okulun binası günümüze kadar farklı amaçlar için kullanıldığından iç mimarisinde değişiklikler yapılmıştır. Bu nedenle mezkûr ölçülerin uygulanıp uygulanmadığını belirleyebilmek mevcut belgeler ışığında mümkün görülmemektedir.

²² Öğretmen, “Tenkit Ederken İnkâr Etmemelidir”, *Halkın Sesi*, 21 Ocak 1946, s. 1.

²³ *MAA.VD*, 162/1931-2, Belge No: 1, 1 Ağustos 1931; *MAA.VD*, 162/1931-3, Belge No: 1, 5 Ağustos 1931; *MAA.VD*, 162/1931-4, Belge No: 1, 6 Ağustos 1931; *MAA.VD*, 162/1931-5, Belge No: 1, 8 Ağustos 1931; *MAA.VD*, 162/1931-6, Belge No: 1, 13 Ağustos 1931.

²⁴ *MAA.VD*, 162/1931-11, Belge No: 1, 15 Ağustos 1931; *MAA.VD*, 162/1931-12, Belge No: 1, 15 Ağustos 1931.

Modern Constructions Ltd. tarafından yapılan ihale teklifinden 10 gün sonra, Evkaf İdaresi tarafından düzenlenen belgelerde, Büyük Medreseye yapılacak inşaat için medreseye ait Hacı İsmail Ağa ve Hacı Mustafa Ağa, Belkıs Hanım ve Hacı İsmail Ağa ve Hatice Molla vakıflarından, farklı tarihlerde 150 ve 110 lira sarf edilmesinin uygun görüldüğü ifade edilmiştir.²⁵ Bu durum söz konusu okulun hiçbir devlet desteği almadan vakıf kaynaklarıyla inşa edildiğini göstermesi açısından önemlidir.

İlahiyat Okulunun inşasında çok titiz hareket edildiği ve inşaatın tamamlanmasına kadar bütün safhalarının incelenerek aksilik görüldüğü takdirde evkafa bildirilmesi istenmiştir.²⁶ Bu talimat üzerine okul inşaatında yapılan incelemelerde, bazı eksiklik ve plana uygunsuz çalışmalar olduğu belirlenmiş; başka bir raporda ise bina temellerinin altı ayak derinliğinde olduğu ve yapılacak bina için yeterli olduğu belirtilmiştir.²⁷

Evkaf delegeleri tarafından hazırlanan bir raporda ise, okulun tamamlanmasından sonra şu ifadeler kullanılmaktadır: *“Lefkoşa’da Ayasofya Cami-i Şerifi kurbunda etrafı demir kapılı parmaklıkla muhat güzel bir parkı muhtevi yeni bir medrese inşa edilmiştir. Köhne ve çirkin binalar tamamen ref’ edildiğinden o civarın letafeti hayli tezyid edilmiştir.”*²⁸ Okulla ilgili yapılan tarifte geçen demir parmaklıklar günümüze kadar gelememiştir.

²⁵ MAA.VD, 162/1932-7, Belge No: 2-3, 25 Ağustos 1931/23 Teşrin-i Sani 1932

²⁶ MAA.VD, 162/1931-17, Belge No: 1, 14 Mart 1932.

²⁷ MAA.VD, 162/1931-18, Belge No: 1, 15 Mart 1932; MAA.VD, 162/1931-17, Belge No: 1, 15 Mart 1932.

²⁸ MAA.VD, 132/1936-3, Belge No: 1, 4 Mart 1933.

İlahiyat Okulunun tefrişatında kullanılan mobilyalar hakkında da kaynaklarda bazı kayıtlar mevcuttur. Mobilya masrafları Tedris (Hatib Ahmed Efendi) Vakfı'ndan karşılanan okulda, hangi mobilyaların kullanıldığı ve masrafları bir belgede şu şekilde belirtilmiştir: Tahtalık ile beraber 1 müderris yazıhanesi (masası), 2 büyük masa, 6 ufak masa, 6 köşe, 6 ufak dolap, 2 kanepa, 2 koltuk, 6 sandalye, 2 kanepa.²⁹ Okulun iç döşemesi için belgede zikredilen bu mobilyaların dışında 6 tane de tabutun yapıldığı ifade edilmektedir. Bütün bu mobilyalar, toplamda 15 lira 19 şilin 4,5 kuruşa mâl olmuştur.³⁰

Bazı kaynaklarda, bir sıra oda şeklinde yapıldığı ifade edilen okulun, daha sonraları rağbet görmeyip kapandığı ve akabinde yoksul lise öğrencileri için yurt olarak kullanıldığı ifade edilmektedir. 1960'dan sonra da bir müddet yoksullar yurdu olarak kullanılan İlahiyat Okulu, akabinde dükkân olarak³¹ şimdilerde ise bar ve kafe olarak amacı dışında kullanılmaktadır. Arka kısmında okulun bahçesi olarak kullanıldığı söylenen alan ise oto yıkama olarak kullanılmaktadır. Günümüzde bar ve kafe olarak kullanılan okul binası, tek katlı olarak inşa edilmiş ve çatısında beşikörtüsü çatı

²⁹ Belgenin farklı yerlerinde iki defa 2 kanepenin yapıldığı zikredilmektedir. İlk etapta mükerrer olarak yazıldığı düşünülebilirse de karşılarında yazılan fiyatların farklı olması, söz konusu kanepelerin farklı kalite ve özellikte yapıldıkları intibamı vermektedir.

³⁰ MAA.VD, 43/1932-1, Belge No: 1, 23 Teşrin-i Sani 1932. Kullanılan para birimi, İngilizlerin Kıbrıs'a özgü olarak basmış oldukları Kıbrıs Lirası'dır ve değeri o dönem İngiliz Sterlinine eşittir.

³¹ Haşmet Muzaffer Gürkan, *Dünkü ve Bugünkü Lefkoşa* (Lefkoşa: Galerî Kültür Yayınları, 1996), s. 74; Tuncer Bağışkan, *Kıbrıs'ta Osmanlı-Türk Eserleri* (Lefkoşa: Kuzey Kıbrıs Müze Dostları Derneği Yayınları 2005), s. 358.

sistemi uygulanmıştır. Okul binasının mülkiyeti günümüzde Kıbrıs Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğüne aittir.

3. Öğretim Kadrosu

İslam İlahiyat Okulunun öğretim kadrosu, ilk açıldığında 3 müderris ve 1 muallimden oluşmaktaydı. Okulun hem müdürü hem de müderrisi olan Hürremzâde Hakkı Efendi, aynı zamanda Fetva Eminliği görevini de yerine getirirken, diğer bir müderris, Fetva Müsevvidi olarak görev yapmaktaydı. Üçüncü müderris ise Ayasofya Camii Baş İmamlığını yerine getiren Mehmed Asım Efendi'dir.³² Asım Efendi, bir süre Lefkoşa Erkek Lisesinde din dersleri öğretmenliği de yapmıştır.³³ Müderrislerin dışında Ahmed Fehim Efendi ise okulda muallim olarak görev yapmakla birlikte bir camide imamlık vazifesini de yerine getirmekteydi.³⁴ 1935 yılında ilk mezunların verilmesi ile birlikte Cafer Tayyar (Müezzinoğlu) Efendi, mezuniyetinin hemen ardından okulun öğretim kadrosuna atanmıştır.³⁵ Okulun ikinci dönem mezunlarından olan Ali Hüseyin de evkafa yazdığı bir dilekçede, söz konusu okulda 7 yıl çalıştığını ifade etmiştir.³⁶ Bu durumda mezun öğrencilerden Ali Hüseyin'in de öğretim kadrosunda görev yaptığı söylenebilir.

³² K, "Medreselerin Islahı Büyük Bir İhtiyaç", *Hakikat*, 26 Eylül 1931, 500, s. 1; *Hakikat*, "İmam ve Hatib Mektebi", 7 Kanun-i Evvel 1932, s. 1; *KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Fetva Eminliği Belgeleri (MAA.FE)*, 12/81-54, Belge No: 1, Tarihsiz; Müderrislerden Mehmed Asım Efendi, bir müddet İstanbul Hukuk Fakültesine de devam etmiştir. Bkz. *İstiklal*, "Acı Bir Kayıp", 14 Ekim 1950, s. 1.

³³ Alaycı, "Lisede Yeni Din Öğretmeni", *Hür Söz*, 1 Haziran 1948, s. 1.

³⁴ *MAA.VD*, 201/1938-1, Belge No: 17, 8 Teşrin-i Evvel 1938.

³⁵ Bu bilgi, Tuncer Hüseyin Bağışkan vasıtasıyla Cafer Tayyar Efendi'nin oğlu Tanju Müezzinoğlu'ndan elde edilmiştir.

³⁶ Kıbrıs Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğü, *İngiliz Sömürge Dönemi Belgeleri*, 313/6431(64), 7 Ocak 1949

Okulun açıldığı tarihte müderrisler aylık 10 para kadar bir ücret almaktaydılar.³⁷ İlahiyat Müdürü olan Hürremzâde Hakkı Efendi'nin ise 30 lira maaş aldığı kayıtlarda yer almaktadır.³⁸ İlahiyat Okulunun öğrencisiz kaldığı ve fiilen kapalı olduğu yıllarda öğretmenlerine maaş verilmeye devam edilmiştir. Nitekim 1949 yılı kayıtlarına göre İlahiyat Okulunun 66£ tutarında bir öğretmen tahsisatı bulunmaktaydı.³⁹

4. Öğrencileri

İslam İlahiyat Okulunda eğitim alan öğrenciler hakkında ulaşılan belgelerde, çok az sayıda öğrenci bilgisine ulaşılmıştır. Türk İşleri Komisyonu Ara Raporu hazırlanırken evkaf tarafından komisyona sunulan bilgilere göre, okulun eğitime başladığı 1932'den 1948 yılına kadar 8 kişi İlahiyat Okulundan mezun olmuş, 2 kişi ise kısa süreli bir kurs takip etmiştir.⁴⁰

Türk İşleri Komisyonu Ara Raporu'nda belirtilen 8 kişiden 6'sı hakkında arşiv kayıtlarında bazı bilgilere ulaşılmış, diğer 2'si hakkında ise kesin bilgilere ulaşılamamıştır. Söz konusu bilgilere göre, okulun eğitime başladığı 1932 yılında 3 kişi okula kayıt yaptırmış ve 1935 yılında mezun olmuşlardır.⁴¹ Daha sonraki yıllarda eğitime başlayan 3 öğrenci de 1938 yılında evkafa yazdıkları dilekçelerde 3 yıldan beri İmam-Hatip Mektebi'ne devam ettiklerini

³⁷ *Hakikat*, "İmam ve Hatib Mektebi", 7 Kanun-i Evvel 1932, s. 1.

³⁸ *MAA.FE*, 12/81-54, Belge No: 1, t.y. Belgede herhangi bir tarih olmasa da içeriğinden hareketle 1940'lı yılların sonlarına ait olduğunu düşünmekteyiz.

³⁹ *Türk İşleri Komisyonunun Ara Raporu 1949* (Lefkoşa: Kıbrıs Hükümeti Basımevi, 1950), s. 62.

⁴⁰ *Türk İşleri Komisyonu'nun Ara Raporu 1949*, s. 31.

⁴¹ Kıbrıs Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğü, *İngiliz Sömürge Dönemi Belgeleri*, 243/5012(116), 27 Haziran 1935.

belirtmişlerdir.⁴² Söz konusu 6 öğrencinin dışında, raporda kısa süreli kurs aldıkları zikredilen 2 kişi ise Solya ve Dillirga bölgelerinden gelmişlerdir.⁴³ Bu öğrencilerin dışında Seyfeddin isminde bir öğrencinin de 1933 yılında okuldaki derslere devam ettiği, ancak disiplinsiz hareketleri nedeniyle diğer öğrencilere kötü örnek olmaması adına sorumlu öğretmenin talebiyle okuldan uzaklaştırıldığı anlaşılmaktadır.⁴⁴

İlahiyat Okulunda eğitim alan öğrenciler hakkında ulaşılan bir gazete yazısında, Kıbrıs'taki din görevlisi problemi zikredildikten sonra Luricina (Akıncılar) köyü Türklerinin mektepli 2 öğrenciyi din ve imamet dersleri almak üzere Lefkoşa'ya gönderdikleri ifade edilmiştir. O dönemde İlahiyat Okulu dışında imam yetiştirecek bir okul olmadığından 2 öğrencinin İlahiyat Okuluna gönderildikleri anlaşılmaktadır. Luricina Türklerinin aldıkları karar gereğince eğitimlerini tamamlayan öğrenciler, Luricina ve civar köylerde imamet yapacaklar ve tüm masrafları Luricina Türkleri tarafından karşılanacaktır.⁴⁵ Türk İşleri Komisyonunun Ara Raporu'nda belirtilen mezun sayısının doğru olduğu kabul edilirse, haklarında bilgiye ulaşılamayan mezun 2 öğrencinin zikredilen Luricina'lı öğrencilerden olduklarını söylemek mümkün görünmektedir.

Türk İşleri Komisyonunun Ara Raporu, Evkaf Dairesinin 1948 yılına kadar olan verilerini aktardığından, söz konusu tarihten sonraki

⁴² MAA.VD., 201/1938-1, Belge No:15, 8 Teşrin-i Evvel 1938; MAA.VD., 201/1938-1, Belge No:17, 8 Teşrin-i Evvel 1938; MAA.VD., 201/1938-1, Belge No:10, 12 Teşrin-i Evvel 1938.

⁴³ *Türk İşleri Komisyonu'nun Ara Raporu 1949*, s. 31.

⁴⁴ MAA.VD., 52/1933-1, Belge No:1, 27 Mart 1933.

⁴⁵ Yavuz, "İmam Namzetleri", *Halkın Sesi*, 1 Şubat 1944, s. 2.

mezunlar hakkında bilgi vermemektedir. Yaptığımız araştırma neticesinde, Türk İşleri Komisyonunun Ara Raporu'nda belirtilen mezun sayısından başka 1 kişinin daha İlahiyat Okulunda eğitim aldığı tespit edilmiştir. 1953 yılında Kıbrıs Müftülüğüne aday olanların ehliyetlerinin araştırılması için kurulan mahkemede, müftü adayı Ahmet Fehim Topukçu'nun 1949 yılında İmam-Hatip Mektebinde eğitim görerek Hürremzâde Hakkı Efendi'den icazet aldığı ve bir müddet Fetva Eminliğinde çalıştığı ifade edilmektedir.⁴⁶ Ancak Ahmet Fehim Topukçu'nun diğer öğrenciler gibi 3 yıllık bir eğitimden geçtiğini söylemek pek mümkün değildir. İcazeti aldığı 1949 yılı itibariyle 50 yaşında olması ve icazetnamesinde sadece Tefsir ve Hadis derslerinin zikredilmesi,⁴⁷ kısa süreli bir eğitim aldığı izlenimini vermektedir. Bu durumda KKTC arşivlerinde araştırmaya açık olan belgelerden ulaşılabildiklerimize göre, Türk İşleri Komisyonu Ara Raporu'nda belirtilen 10 öğrenci ve Ahmet Fehim Topukçu ile birlikte toplamda 11 kişinin İlahiyat Okulunda eğitim aldığı anlaşılmaktadır.

Yukarıda zikredilen öğrencilerin dışında İlahiyat Okulunda eğitim almak isteyen başka öğrenciler de olmuştur. Evkaf tarafından 1933 yılında başlatılan gezici vaizlik uygulaması kapsamında Mağusa köylerini ziyaret ederek vaaz ve nasihatlerde bulunan Gezici Vaiz İbrahim Sıdkı Efendi, evkafa sunduğu raporda; Sandallar köyünden

⁴⁶ Kemal Tekakpınar ve Demiray Doğasal, *Dr. Fazıl Küçük (1906-1984)* (Lefkoşa: Dilhan Ofset, 1991), c. I, s. 363. Hasan Behçet, Ahmet Fehim Topukçu'nun Fetva Emni Hürremzâde Hakkı Efendi'nin Sultan Kütüphanesi'ndeki derslerine katılarak icazet aldığını belirtse de mahkemede açıklamalara göre İlahiyat Okulunda eğitim aldığı görüşü daha kuvvetli görülmektedir. Bkz. Behçet, *Kıbrıs Türk Maarif Tarihi*, s. 38.

⁴⁷ Behçet, *Kıbrıs Türk Maarif Tarihi*, s. 37.

Mustafa Cemal Hasan Ağa, Aynakofa (Altınova) köyünden Mustafa Osman ve Arnayi (Kuzucuk) köyünden Celal Faik Efendi'nin rüşdiyeden mezun olduklarını ve İmam-Hatip Mektebinde okumak için evkaf tarafından kabul olunmalarını rica ettiklerini ifade etmiştir.⁴⁸ Ancak söz konusu kişilerin mezun öğrencilere ait belgelerde isimleri bulunmadığından hareketle İlahiyat Okulunda eğitim görmedikleri anlaşılmaktadır.

İlahiyat Okulu öğrencileri, eğitim süreleri içerisinde Ramazan aylarında ücret karşılığında camilerde müezzin yardımcılığı görevini yerine getirmekteydiler. Ramazan öncesinde evkafa dilekçe ile başvuran 3 öğrenci, 3 yıldan beri İmam-Hatip Mektebinde eğitim gördüklerini ve ramazan ayında müezzin muavinliği için vazifelendirilmelerini talep etmişlerdir.⁴⁹ Bu şekilde ekonomik destek alan öğrenciler, aynı zamanda pratik yapma imkânı kazanmaktaydı. İlahiyat Okulunun açıldığı yıl öğrencilerine ekonomik destek mahiyetinde aylık 15 şilin burs da verilmekteydi.⁵⁰

⁴⁸ Kıbrıs Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğü, *İngiliz Sömürge Dönemi Belgeleri*, 359/7367(79), 22 Mart 1933.

⁴⁹ *MAA.VD.*, 201/1938-1, Belge No:10, 12 Teşrin-i Evvel 1938; *MAA.VD.*, 201/1938-1, Belge No:15, 8 Teşrin-i Evvel 1938; *MAA.VD.*, 201/1938-1, Belge No:17, 8 Teşrin-i Evvel 1938. Ramazan aylarında müezzin muavinliği görevi yalnızca ilahiyat öğrencileri tarafından değil diğer mektep öğrencileri tarafından da yapılmaktaydı. Nitekim bir belgede, Ramazan-ı şerifte müezzin muavinliği için görevlendirilen mektepli bir öğrencinin yetersiz kaldığı ve bu nedenle cami cemaatinden olan Hacı Hüsnü Ağa'nın müezzin muavini olarak görevlendirilmesi istenmektedir. Bkz. *MAA.VD.*, 7/1931-1, Belge No:1, 15 Kanun-i Sani 1931.

⁵⁰ *T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)*, Fon Kodu: 030.10.00.00, Yer No: 83.548.2, "Kıbrıs Lefkoşa'da Çıkan Söz Gazetesine Matbaa Harfleri Gönderildiği", 23 Ocak 1933.

5. Görev Alanları

Öğrencilerin mezuniyetten sonra görev alanları: imam, hatip ve ileride oluşacak diğer dinî vazifeler olarak kararlaştırılmıştı. Bu minvalde tespit edebildiğimiz kadarıyla okuldan mezun olanlar içerisinde; imam, müezzin ve devirhan⁵¹ görevine atananlar vardır. Okulun mezunlarından Cafer Tayyar Efendi ilk önce Sarayönü Camii'nde, yaklaşık bir-iki yıl sonra ise Yeni Camii'nde müezzinlik yapmıştır. Cafer Tayyar Efendi bu camideki görevinden sonra 55 yıl süreyle devam ettiği Selimiye (Ayasofya) Camii müezzinliğinden emekliye ayrılmıştır.⁵² İlk mezunlardan Salih Suphi hakkında bulunan bir belgede 1970 yılında Larnaka'ya bağlı Goşşi köyünde imamlık yaptığı, Ali Hüseyin'in Hamitköy Camii'nde imamlık yaptığı⁵³ ve Hüseyin Akil Efendi'nin ise Lala Mustafa Paşa Camii'nde müezzinlik yaptığı kayıtlıdır.⁵⁴ Ahmet Fehim Topukçu da Selimiye (Ayasofya) Camii Baş İmam-Hatibi ve İplik Pazarı Camii İmamı olarak görev yapmıştır. Topukçu Efendi'nin bir süre vekâleten müftülük yaptığı da

⁵¹ Namazlardan önce camilerde Kur'an-ı Kerim okumakla görevlendirilen kişilere devirhan denir.

⁵² Bu bilgi, Tuncer Hüseyin Bağışkan vasıtasıyla Cafer Tayyar Efendi'nin oğlu Tanju Müezzinoğlu'ndan elde edilmiştir.

⁵³ *KKTC Din İşleri Dairesi Arşivi*, "İzinsizlerin (Nazım Hoca) Görev Yapamayacağı Hakkındaki Yazıların Gönderildiği Din Görevlileri Listesi", 25 Aralık 1970.

⁵⁴ Hüseyin Akil Efendi, Lala Mustafa Paşa Camii'nde müezzinlik görevinin yanında sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin içerisinde de bulunmuştur. Mağusa Türk Gücü Spor Kulübünün kurucularından ve idarecilerinden olan Hüseyin Akil Hoca, tiyatro oyunculuğu, Namık Kemal Lisesi'nde sekreterlik ve aynı zamanda TMT Bölük Komutanlığı yapmıştır. Bkz. Serkan Soyalan, *Dedem Ahmet Gürses* (Lefkoşa: Işık Kitabevi, 2016), s. 79. Çok yönlü ve aktif biri olduğu için şehit olduktan sonra 17 Mart 1980 tarihinde Gazimağusa'ya büstü dikilmiştir. Bkz. *Bozkurt*, "H. Akil Hoca'nın Büstü Mağusa'da Törenle Açıldı", 18 Mart 1980, s. 1. Ayrıca Gazimağusa'da kendi isminin verildiği Şehit Hüseyin Akil İlkokulu da vardır. Hüseyin Akil Efendi hakkında 1:01:56 saniyelik bir belgesel de hazırlanmıştır. Belgesel için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=urXJGd1C4tQ> (Erişim: 5 Haziran 2018); Hüseyin Akil Hoca, 13 Nisan 1923 tarihinde Gazimağusa'da doğmuş 14 Ağustos 1974 tarihinde yine Gazimağusa'da şehit olmuştur.

ifade edilmektedir.⁵⁵ Okulun ilk mezunlarından olan Mustafa Kemal Efendi, mezuniyetinin ardından Mağusa (Lala Mustafa Paşa) Camii Şerifi'ne 2 İngiliz lirası maaşla devirhan olarak atanmıştır.⁵⁶ Mezunlardan Hasan Tahsin ise 1950 yılında Haydarpaşa Camii'nde imam-hatip olarak görev yapmaktaydı.⁵⁷

İlahiyat Okulundan mezun olan öğrenciler, meslek hayatına atıldıklarında kendilerine verilen maaşlar çok düşüktü. Nitekim söz konusu okuldan mezun olduktan sonra devirhanlık vazifesine atanan Mustafa Kemal Efendi evkafa yazdığı bir dilekçede, geçinmekte çok zorlandığını ve bu nedenle devirhanlık vazifesine ek olarak münhal bulunan Canbolat Paşa türbedarlığı veyahut başka bir dinî vazifenin münasip bir maaşla kendisine verilmesini talep etmiştir. M. Kemal Efendi dilekçesinde, iki yıl Kıbrıs Türk Lisesine devam ettiğini ve sonrasında ise liseyi bırakarak İlahiyat Okuluna kaydolduğunu belirtmektedir. Ancak maaşının düşük olması nedeniyle serzenişte bulunarak, *“liseye 3 sene daha devam etmiş olaydım şimdi iyi bir istikbal temin edebilecektim”*⁵⁸ diyerek bu imkândan mahrum kaldığını üzülen ifade etmiştir.

İlahiyat Okulunda eğitim alan 11 öğrenciden isimlerine ulaşılan 7 öğrencinin isimleri sırasıyla şöyledir: Mustafa Kemal Efendi (Mağusa), Cafer Tayyar Efendi (Singrasi-Sınırüstü), Salih Suphi

⁵⁵ Bozkurt, “Hacı Ahmet Fehim Topukçu Vefat Etti”, 22 Ağustos 1977, s. 1, 4; *KKTC Din İşleri Dairesi Arşivi*, “İzinsizlerin (Nazım Hoca) Görev Yapamayacağı Hakkındaki Yazıların Gönderildiği Din Görevlileri Listesi”, 25 Aralık 1970.

⁵⁶ Kıbrıs Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğü, *İngiliz Sömürge Dönemi Belgeleri*, 279/5648(69), 11 Nisan 1941.

⁵⁷ M. Necati Özkan, “Camilerimizin Daimi Surette Açık Bulundurulmasını Israrla Talep Ederiz”, *İstiklal*, 16 Haziran 1950, s. 1.

⁵⁸ Kıbrıs Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğü, *İngiliz Sömürge Dönemi Belgeleri*, 279/5648(69), 11 Nisan 1941.

Efendi (Angolem-Taşpınar), Hüseyin Akil (Mağusa), Ali Hüseyin, Hasan Tahsin ve Ahmet Fehim Topukçu (Minareliköy).

6. Eğitim Programı, Süresi ve Kapanışı

Lise seviyesinde yatılı eğitim veren mezkûr okulda hangi derslerin okutulduğuna ilişkin bir programa ulaşılamamasına rağmen, bazı belgelerden hareketle dersler hakkında genel bilgiler edinilebilmektedir. Okulun öğrencilerinden Ahmet Fehim Topukçu'ya verilen icazetnamede okulda tefsir ve hadis dersleri okuduğu kayıtlıdır.⁵⁹ Bazı kaynaklarda ise derslerin yeni harflerle⁶⁰ ve Arap harfleriyle okutulduğu ifade edilmektedir.⁶¹ Arap harfleriyle okutulan derslerin İslami ilimlere ait dersler olması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim yeni harflerle okutulan derslerin Türkçe dersleri olduğu bir başka yerde zikredilmektedir.⁶² Hürremzâde Hakkı Efendi, okulun ihtiyaçları için evkafa yazdığı bir yazıda, beş kıta harita ve hususi Türkiye haritası ile sehпасıyla beraber bir siyah yazı tahtası talep etmiştir.⁶³ Okulda Türkçe derslerinin okutulduğunun bilinmesi ve okul için haritaların talep edilmesi, tarih ve coğrafya vb. derslerin okutulduğu ihtimalini de gündeme getirmektedir.

1935 yılında Hürremzâde Hakkı Efendi'nin evkafa yazdığı bir belgede, üç öğrencinin üç sene İmam ve Hatip Medresesinde eğitim alarak mezun oldukları ve atama için hak kazandıkları ifade

⁵⁹ Behçet, *Kıbrıs Türk Maarif Tarihi*, s. 38.

⁶⁰ *Hakikat*, "İmam ve Hatib Mektebi", 7 Kanun-i Evvel 1932, s. 1.

⁶¹ Konur, *Kıbrıs Türkleri*, s. 100. İsmet Konur, eğitimin eski sistem ve Arap harfleriyle olması nedeniyle öğrenci sayısının iki, üçü geçmediğini belirtmektedir.

⁶² *Hakikat*, "İmam ve Hatib Mektebi", 7 Kanun-i Evvel 1932, s. 1.

⁶³ *MAA.VD*, 162/1933-1, Belge No:1, 7 Teşrin-i Evvel 1933.

edilmektedir.⁶⁴ Bu bilgi, İslam İlahiyat Okulunun eğitim süresinin üç yıl olduğunu göstermektedir.

Okulun kapanış sürecine yönelik net bilgilere ulaşılamamıştır. Ancak dönemle ilgili bazı belgelerden hareketle İlahiyat Okulunun kapanışı hakkında bazı tespitler yapmak mümkün olmaktadır. Ahmet Fehim Topukçu'nun 1949 yılında bu okuldan icazet alması;⁶⁵ her yıl düzenli olarak yayımlanan evkaf raporlarında 1933 yılından itibaren yer verilen İslam İlahiyat Okuluna, 1950 yılından sonra hiç yer verilmemesi ve okulun 1950 yılında yatakhane olarak kullanıldığının ifade edilmesi⁶⁶ İlahiyat Okulunun söz konusu tarihte kapanmış olduğunu göstermektedir. 1952 yılında yayımlanan ve Kıbrıslı Türk ve Rumların eğitimleri hakkında bilgi veren bir çalışmada da o dönemde Kıbrıs'taki Müslümanlara ait dinî bir okulun bulunmadığının ifade edilmesi,⁶⁷ okulun kapanma tarihi hakkındaki savımızı desteklemektedir.

İlahiyat Okulunun kapanması, herhangi bir yasal düzenleme ile gerçekleştirilmemiştir. Evkafın idaresinde bulunan Münir Efendi, beklentilerin çok uzağında devam eden İlahiyat Okulunun açık kalmasını sağlamakla birlikte okuldaki öğrenci hareketliliğini sağlayamamıştır. Kuşkusuz din görevliliğine rağbeti azaltan başka nedenler de vardı. Ancak Türk İşleri Komisyonu Raporunu

⁶⁴ Kıbrıs Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğü, *İngiliz Sömürge Dönemi Belgeleri*, 243/5012(116), 27 Haziran 1935; *The Cyprus Gazette*, 9 April 1936, s. 236.

⁶⁵ Tekakpınar - Doğasal, *Dr. Fazıl Küçük (1906-1984)*, c. I, s. 363.

⁶⁶ M. Necati Özkan, "Camilerimizin Daimi Surette Açık Bulundurulmasını Israrla Talep Ederiz", *İstiklal*, 16 Haziran 1950, s. 1.

⁶⁷ William Wilbur Weir, *Education in Cyprus: Some Theories and Practices in Education in the Island of Cyprus Since 1878* (Nicosia: Cosmos Press LTD 1952), s. 54.

hazırlayanların ifadesiyle iyi bir idare daha iyi neticeler verebilirdi.⁶⁸ Okulla ilgili yapılan bir değerlendirmede ise mevcut din görevlilerinin perişan hallerini ve aldıkları ücretlerin düşüklüğünü görenlerin, söz konusu okula intisap etmemekte haklı oldukları vurgulanmaktaydı.⁶⁹ Ancak ilginç olan durum, her yıl hazırlanan evkaf raporlarında İslam İlahiyat Okulunun hizmetlerine Fetva Emininin gözetiminde tatmin edici bir şekilde devam ettiği zikredilmesine rağmen⁷⁰ bu ifadelerin gerçekte bir karşılığının olmayışdır. Nitekim yukarda da zikredildiği gibi 18 yılda ancak 11 kişi bu okulda eğitim görmüştür. Münir Efendi'nin emekli olması üzerine yerine İngiliz idaresi tarafından Evkaf Murahhaslığına atanan M. Kemal Bey döneminde zaten fiili olarak eğitim veremeyen okul, işlevsel hale getirilmek yerine kısa bir süre sonra kapatılmıştır.

SONUÇ

Kıbrıs'ta din görevlisi ihtiyacını karşılamak üzere açılan İslam İlahiyat Okulu, döneminin muhalif grupları arasındaki tartışmaların gölgesinde hizmete başlamıştır. Tartışmalara taraf olanlar Halkçılar ve Evkafçılar olmak üzere iki grup altında toplanmaktadır. Birinci grup okulun açılmasını evkafın maddi kaynaklarının gereksiz yere harcanması ve öğrenim görececek öğrencilerin irtica ve mutaassıp

⁶⁸ *Türk İşleri Komisyonunun Ara Raporu 1949*, s. 31.

⁶⁹ Tekakpınar ve Doğasal, *Dr. Fazıl Küçük (1906-1984)*, c. II, s. 445-447.

⁷⁰ *The Cyprus Gazette*, 24 March 1933, s. 168; *The Cyprus Gazette*, 13 April 1934, s. 250; *The Cyprus Gazette*, 5 April 1935, s. 235; *The Cyprus Gazette*, 9 April 1936, s. 236; *The Cyprus Gazette*, 25 March 1937, s. 138; *The Cyprus Gazette*, 25 March 1938, s. 174; *The Cyprus Gazette*, 5 May 1939, s. 306; *The Cyprus Gazette*, 3 April 1940, s. 145; *The Cyprus Gazette*, 2 April 1941, s. 93; *The Cyprus Gazette*, 23 April 1942, s. 83; *The Cyprus Gazette*, 15 April 1943, s. 52; *The Cyprus Gazette*, 6 April 1944, s. 78; *The Cyprus Gazette*, 19 April 1945, s. 83; *The Cyprus Gazette*, 4 April 1946, s. 114; *The Cyprus Gazette*, 8 May 1947, s. 164; *The Cyprus Gazette*, 20 May 1948, s. 243; *The Cyprus Gazette*, 15 June 1950, s. 420.

fikirlerle yetiştirileceğini öne sürerek karşı çıkarken; ikinci grup olan Evkafçılar ise konuya ihtiyaç merkezli yaklaşarak din görevlisi yetiştirecek bir okulun gerekliliğini savunmuştur. Halkçı grubun düşünce yapısı, genç Cumhuriyet Türkiye'sinin ideolojini yansıtmakta ve savunma mekanizmalarında bu durum açıkça görülmektedir. Evkafçılar ise ihtiyaç söylemlerine rağmen İlahiyat Okuluna gereken ilgiyi göstermemiştir. Bunun neticesinde Kıbrıslı Türklerin liderliğini elinde bulundurmaya hedefleyen her iki grubun güç mücadelesi, İlahiyat Okulunun olumsuz yönde etkilenmesine neden olmuştur.

İslam İlahiyat Okulu, 18 yıl gibi bir süre açık bulundurulmasına rağmen tespit edebildiğimiz kadarıyla 11 kişi söz konusu okulda eğitim görmüştür. Okula pek fazla rağbet olmamasının en büyük nedeni, mezunlarına yeterli ekonomik olanakların sağlanamamasıdır. Gerek mevcut camilerde görev yapan din görevlilerinin maaşlarının çok düşük olması gerekse İlahiyat Okulundan mezun olup da camilerde görevlendirilen kimselere düşük ücretler ödenmesi, İlahiyat Okuluna olan rağbeti azaltan önemli etkenlerden biri olmuştur. Bunun bir neticesi olarak geçinmekte dahi zorlanan düşük ücretli din görevlilerini görenler, din görevlisi olmak için eğitim almaya yönelmemiş; aileleri tarafından da yönlendirilmemişlerdir. Camilerdeki din görevlisi ihtiyacının önemli oranda hissedildiği bir dönemde açılan İlahiyat Okuluna çok sınırlı sayıda öğrencinin gelmesi ise Evkafı alternatif çözümlere yönlendirmemiş ancak her yıl hazırlanan raporlarda, okulun Fetva Emininin gözetimi altında faaliyetlerine tatmin edici bir şekilde devam ettiği ifade edilmiştir.

İslam İlahiyat Okulunun iyi organize edilememesi nedeniyle zaten birçok köyünde din görevlisi bulunmayan Kıbrıs'ta, din görevlisi sorunu bir problem alanı olarak Müslüman halk tarafından ileriki yıllarda daha fazla hissedilmiştir. Kıbrıs'ın din görevlisi ihtiyacı, sonraki dönemlerde artarak devam ederken kalıcı çözümler bulmak yerine kısa vadeli dönemsel bazı kurslarla veyahut Türkiye'ye öğrenci göndererek din görevlisi ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır. Ancak yapılan bu girişimler de problemin çözümüne uzun vadede faydalı olamamıştır. Kanaatimizce söz konusu okul, dönemin ideolojik tartışmalarına sıkıştırılmadan iyi bir şekilde organize edilip, mezunlarına da mevcut şartlar içerisinde uygun olanaklar sağlanabilmiş olsaydı, varlığını daha uzun yıllar devam ettirmesi mümkün olabilecekti.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

a. KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Vakıf Dosyaları (MAA.VD)

Kutu No/Dosya No-Gömlek No

7/1931-1, Belge No:1, 15 Kanun-i Sani 1931.

43/1932-1, Belge No:1, 23 Teşrin-i Sani 1932.

52/1933-1, Belge No:1, 27 Mart 1933.

132/1936-3, Belge No:1, 4 Mart 1933.

162/1931-2, Belge No:1, 1 Ağustos 1931.

162/1931-3, Belge No:1, 5 Ağustos 1931.

162/1931-4, Belge No:1, 6 Ağustos 1931.

162/1931-5, Belge No:1, 8 Ağustos 1931.

162/1931-6, Belge No:1, 13 Ağustos 1931.

162/1931-11, Belge No: 1, 15 Ağustos 1931.

162/1931-12, Belge No:1, 15 Ağustos 1931.

162/1931-17, Belge No: 1, 14 Mart 1932.

162/1931-18, Belge No: 1, 15 Mart 1932.

162/1932-7, Belge No:2-3, 25 Ağustos 1931/23 Teşrin-i Sani 1932.

162/1933-1, Belge No:1, 7 Teşrin-i Evvel 1933.

201/1938-1, Belge No:10, 12 Teşrin-i Evvel 1938.

201/1938-1, Belge No:15, 8 Teşrin-i Evvel 1938.

201/1938-1, Belge No:17, 12 Teşrin-i Evvel 1938.

b. KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Fetva Eminliği Belgeleri (MAA.FE)

Kutu No/Dosya No-Gömlek No

12/81-54, Belge No:1, Tarihsiz.

c. KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi

Kıbrıs Maarif Yıllığı, 1959, Türkçe Kitap Koleksiyon, Referans No:1932.

Türk Cemaat Meclisi Eğitim Dosyaları, Yönetim Sırası: 6, Yıl.1963, Gömlek No: 49.

d. Kıbrıs Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğü, İngiliz Sömürge Dönemi Belgeleri

Dosya No/Gömlek No(Orijinal No)

162/3750(5), 9 Haziran 1925.

243/5012(116), 27 Haziran 1935.

279/5648(69), 11 Nisan 1941.

313/ 6431(64), 7 Ocak 1949.

359/ 7367(79), 22 Mart 1933.

e. KKTC Din İşleri Dairesi Arşivi

“İzinsizlerin (Nazım Hoca) Görev Yapamayacağı Hakkındaki Yazıların Gönderildiği Din Görevlileri Listesi”, 25 Aralık 1970.

“Müftülük Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Evkaf İdare Meclisi Başkanlığına Yazdıkları Dilekçe”, 14 Haziran 1974.

“Din Meslek Lisesi Öğretim Yönetmeliği”, 19 Ocak 1982.

f. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Fon Kodu: 030.10.00.00, Yer No: 83.548.2, “Kıbrıs Lefkoşa’da Çıkan Söz Gazetesine Matbaa Harfleri Gönderildiği”, 23 Ocak 1933.

2. Basılı Kaynaklar

Atalay, Talip. *Geçmişten Günümüze Kıbrıs: İdari Yapılanma ve Din Eğitimi*. Konya: Mehir Vakfı Yayınları, 2003.

- Ateşin, Hüseyin Mehmet. *Kıbrıs'ta İslami Kimlik Davası*. İstanbul: Marifet Yayınları, 1996.
- Bağışkan, Tuncer. *Kıbrıs'ta Osmanlı-Türk Eserleri*. Lefkoşa: Kuzey Kıbrıs Müze Dostları Derneği Yayınları, 2005.
- Behçet, Hasan. *Kıbrıs Türk Maarif Tarihi (1571-1968)*. Lefkoşa: y.y., 1969.
- Gürkan, Haşmet Muzaffer. *Dünkü ve Bugünkü Lefkoşa*. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları, 1996.
- Konur, İsmet. *Kıbrıs Türkleri*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1938.
- Öcal, Mustafa. *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*. 2. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları, 2017.
- Soyalın, Serkan. *Dedem Ahmet Gürses*. Lefkoşa: Işık Kitabevi, 2016.
- Tekakpınar, Kemal ve Doğasal, Demiray. *Dr. Fazıl Küçük (1906-1984)*. c. I-II, Lefkoşa: Dilhan Ofset, 1991.
- Weir, William Wilbur. *Education in Cyprus –Some Theories and Practices in Education in The Island of Cyprus Since 1878-*. Nicosia: Cosmos Press LTD, 1952.

3. Süreli Yayın, Rapor ve İnternet Kaynakları

- Alaycı. “Lisede Yeni Din Öğretmeni”. *Hür Söz* (1 Haziran 1948).
- Atun, Ata. “Hala Sultan İlahiyat Koleji”. *Milli Gazete* (26 Ekim 2013). <https://www.milligazete.com.tr/makale/860074/prof-dr-ata-atun/hala-sultan-ilahiyat-koleji> (Erişim: 21 Kasım 2017).
- Xypolia, Iliia. “Cypriot Muslims Among Ottomans, Turks and Two World Wars”. *Boğaziçi Journal*, c. XXV, sy. II, (2011), <http://www.bujournal.boun.edu.tr/docs/13330942935.pdf> (Erişim: 5 Haziran 2018).
- K. “Medreselerin Islahı”. *Hakikat* (15 Ağustos 1931).

K. “Medreselerin Islahı Büyük Bir İhtiyaç”. *Hakikat* (26 Eylül 1931).
Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi Zabıtları. Dönem.2, Yıl.4, Birleşim.29,
 (28 Haziran 1974).

Niyazi, Fadıl. “Şeriat Meselesi”. *Birlik* (20 Şubat 1925).

Niyazi, Fadıl. “YanlıŞ Anlayış Kaçamak Yolu”. *Birlik* (6 Mart 1925).

Öğretmen. “Tenkit Ederken İnkâr Etmemelidir”. *Halkın Sesi* (21 Ocak
 1946).

Özkan, M. Necati. “Camilerimizin Daimi Surette Açık
 Bulundurulmasını Israrla Talep Ederiz”. *İstiklal* (16 Haziran
 1950).

Remzi, Mehmet. “Geriye Doğru Bir Adım Daha”. *Söz* (1 Kanun-i
 Evvel 1932).

Türk İşleri Komisyonunun Ara Raporu 1949. Lefkoşa: Kıbrıs
 Hükümeti Basımevi, 1950.

Yavuz. “İmam Namzetleri”. *Halkın Sesi* (1 Şubat 1944).

Cyprus Blue Book 1920. Nicosia: Government Printing Office, 1921.

The Cyprus Blue Book 1931. Nicosia: Government Printing Office,
 1932.

The Cyprus Blue Book 1932. Nicosia: Government Printing Office,
 1933.

The Cyprus Blue Book 1946. Nicosia: Government Printing Office,
 1948.

The Cyprus Gazette. 1933-1950.

İstiklal. “Acı Bir Kayıp”, (14 Ekim 1950).

Bozkurt. “Hacı Ahmet Fehim Topukçu Vefat Etti”, (22 Ağustos 1977).

Bozkurt. “H. Akil Hoca'nın Büstü Mağusa'da Törenle Açıldı”, 18
 Mart 1980.

Hakikat. “İmam ve Hatib Mektebi”, (7 Kanun-i Evvel 1932).

Bozkurt. “Müftü Dana Efendinin Dünkü Basın Toplantısı”, (24 Şubat
 1961).

EXTENDED SUMMARY

AN INSTITUTION AT BRITISH ADMINISTRATION IN CYPRUS THAT RAISE RELIGIOUS OFFICIAL: ISLAMIC THEOLOGICAL SCHOOL

This study aims to examine the Islamic Theological School that was opened in Nicosia back in 1932 to meet the chaplain needs of the Cypriot Muslims. In this context, how the Islamic Theological School was welcomed among the groupings of the period, its physical structure, teaching staff, and students were all addressed within the framework of the education program and the closure process. The "Foundation Files" in the National Archives and Research Department in the TRNC and the newspaper collections of the period and the "British Colonial Documents" in the Archives of the General Directorate of the Foundations of Cyprus are the main sources of our research. Documentation method, which is one of the qualitative research methods, was used in the study. In this context, the documents that could be accessed in the researches related to the subject of the study are examined and described for the objectives of the study.

In conjunction with the madrasas in Cyprus becoming dysfunctional until the end of the 1920s, the wrecked Great Madrasah building in Nicosia, which had the purpose of training personnel such as imams, preachers, chaplains and muezzins for the mosques, was demolished and a school called Islamic Theological School was built instead. The opening of the Islamic Theological School led to important debates between the two opposition groups of the time, the Halkçılar and the Evkafçılar. Halkçılar are the group of people who

advocate the adoption of the revolutions and reforms of the newly established Turkish Republic also by Turkish Cypriots. For this reason, they strongly criticized the opening of the Islamic Theological School on the grounds that it would cause reactionism and bigotry. On the other hand, the concept of Evkafçılar is used for people who represent tradition and are close to the current British rulers. Evkafçılar advocated the opening of the Islamic Theological School by stating that it was a social need. Accordingly, both groups used the press effectively as a means of conveying their own thoughts. The halkçı group used the newspapers called "Söz" and "Masum Millet" and the evkafçılar group used the newspaper called "Hakikat" as a means to convey their views to the society.

In the shadow of the discussions between the two groups, the Islamic Theological School, which was built in 1932 in place of the wrecked Great Madrasah building in the northeast of Selimiye (Hagia Sofia) Mosque in Nicosia, was built as a single-floor building and a gable roof system was used on its roof. Funds were appropriated by Education (Hatib Ahmed Efendi) Foundation for supplying the school's materials such as tables, chairs, cabinets, sofas, and armchairs.

In 1932, when the Islamic Theological School began educating, there were only three professors and one teacher in its teaching staff. Hürremzâde Hakkı Efendi, one of the professors, was both the school director and the Fatwa Emin. One of the other professors was an imam and the other one was a fatwa clerk. And Muallim Ahmed Fehim Efendi undertook the duty of imamate. According to the documents

examined, the aforementioned faculty members have taught religious and human sciences-oriented courses in the school.

As far as we can identify from the documents open to research in the archives, in the years between 1932 and 1950, when the Islamic Theological School was open, a total of 11 students were educated in this school. In the first year of this school, which started education with three students only, students were given a monthly scholarship of 15 shillings. In addition, the students were both able to practice as assistants to muezzins in the mosques during the month of Ramadan and they were also provided with economic support. After graduation, the students were nominated as imams, muezzins and devirhan.

The Islamic Theological School was closed in 1950 because there was no student demand. Despite the fact that 11 people received education in 18 years between the school's opening year 1932 and 1950, and the annual reports published by General Directorate of Foundations stated that the Islamic Theological School continued its services satisfactorily under the supervision of its Fatwa Emin, these statements were unrequited in reality.

The Islamic Theological School started to serve in the shadow of the debates between the opposition groups of its time. The parties of the discussions are divided into two groups: Halkçılar and Evkafçılar. The first group opposed the opening of the school by claiming that the financial resources of the General Directorate of Foundations would be spent unnecessarily and that the students to be educated would be raised with reactionism and bigoted ideas. The second group, Evkafçılar, approached the issue with a need-centred

approach and defended the necessity of a school to educate religious officials. The mentality of the populist group reflects the ideology of the young Turkish Republic and this is clearly seen in their defence mechanisms. Evkafçılar, on the other hand, did not pay the required attention to the Theological School despite their discourses of necessity. As a result, the power struggle of these two groups aiming to hold the leadership of the Turkish Cypriots caused the Theological School to be adversely affected. Very low salaries of religious officials working in existing mosques and low fees being paid to the graduates of the Theological School who were employed in mosques were other factors that reduced the demand for Theological School. As a result, those who saw low-paid religious officials who had difficulty even getting along did not seek education to become religious officials and their families never pointed such way to them. The fact that a very limited number of students attended Theological School did not lead General Directorate of Foundations to alternative solutions. As the Islamic Theological School was not well organized, the issue of religious officials was felt more and more by the Muslim people in the following years in Cyprus where many villages do not even have religious officials.

EKLER

Ek-1 (İslam İlahiyat Okulu Binası –Günümüz-)

Ek-2 (İslam İlahiyat Okulu Binası –Günümüz-)

